

ZPRÁVY

● Za doc. DrPh. PhMr. Jozefom Hegerom

Široká farmaceutická a chemická komunita sa 5. novembra 2012 v bratislavskom krematóriu navždy rozlúčila s pánom doc. DrPh. PhMr. Jozefom Hegerom, bývalým dlhoročným vysokoškolským učiteľom Farmaceutickej fakulty Univerzity Komenského (FaF UK) v Bratislave.

Zosnulý kolega sa narodil 19. maja 1926 v Oravskom Podzámku. Základné a gymnaziálne štúdium absolvoval v Dolnom Kubíne. V rokoch 1944–1945 praxoval v dolnokubínskej lekárni pod vedením PhMr. Jozefa Geburu a neskôršie v rokoch 1945–1949 absolvoval odbor farmácie na Lekárskej fakulte Slovenskej univerzity (LF SU) v Bratislave. Po promócií nastúpil na Ústav pre farmaceutickú chémiu LF SU, kde pod vedením RNDr. Ludovíta Krasneca sa začal špecializovať na organickú chémiu. Z tohto ústavu v roku 1950 prešiel pracovať ako asistent na Katedru chémie LF SU.

Významný medzník v jeho vývoji bol rok 1952, kedy vo funkcii odborného asistenta bol medzi tými, ktorí zakladali samostatnú farmaceutickú fakultu (terajšiu FaF UK) v Bratislave. V tomto roku sa stal i doktorom farmácie.

V roku 1957 sa Katedra chémie transformovala na Katedru anorganickej a organickej chémie FaF UK. Na nej v roku 1961 vypracoval a obhájil habilitačnú prácu „Príspevok k chémii tetrasubstituovaných derivátov cyklopentanónu“, na základe ktorej bol v roku 1964 menovaný docentom organickej chémie. Vo funkcii docenta FaF UK pôsobil v rokoch 1964–1993.

V pedagogickej činnosti pôsobil ako prednášateľ, examínátor základnej disciplíny štúdia farmácie, ktorou je organická chémia. Z tejto disciplíny zaviedol aj laboratórne cvičenia, semináre a neskôršie hodnotenie učiteľov študentmi. Napísal celý rad dočasných učebných pomôcok – skript z celého rozsahu tejto disciplíny. Skúsenosti z tejto oblasti zúročil neskôršie ako spoluautor kolektívneho celoštátneho diela: Čeladník M., Ďurinda J., Heger J., Sova J., Vanžura J., Waisser K. Organická chémia, učebnice pro farmaceutické fakulty (Avicenum, Praha, 1990), do ktorého napísal kapitoly: názvoslovie organickej chémie, uhľovodíky, halogénderiváty uhľovodíkov, sacharidy a terpeny.

S jeho pedagogickou činnosťou sa úzko spájala aj jeho priekopnícka práca a angažovanosť na poli tvorby a uvádzania vedeckého systémového názvoslovie organickej chémie na Slovensku, ale i v medzinárodnom kontexte. V rokoch 1953–1957 pôsobil ako člen Subkomisie pre terminológiu organickej chémie, ktorá pracovala pri Ústave slovenského jazyka SAV v Bratislave. Neskôršie bol člen kolektívu, ktorý napísal a vydal prvú príručku z tejto oblasti a to dielo „Terminológia organickej chémie“, ktoré vyšlo v roku 1958 v Bratislave.

Táto činnosť sa mu stala východiskovým momentom pre jeho systematický a celoživotný záujem o túto principiálnu a kardinálnu oblasť chémie. Výsledkom jeho práce a vývoja bolo ďalej to, že v roku 1965 vyšla príručka Krasnec L., Heger J. Názvoslovie organických zlúčenín. Jej druhé vydanie vyšlo v opačnom poradí autorov v roku 1972.

Doc. Heger ako typický a koncepčný učiteľ pochopil, že tieto aspekty je potrebné implantovať študentom už v mladom veku, aby sa im tieto zásady tvorby názvoslovie dostali už na začiatku ich celoživotného vzdelávania. Preto pod vplyvom tejto skutočnosti, úspechov predchádzajúcich citovaných diel, prepracoval ich aj na podmienky strednej školy, pre potreby gymnázií a odborných chemických škôl. Takto vznikla jeho známa príručka „Ako tvoriť názvy chemických zlúčenín“, ktorú Slovenské pedagogické nakladateľstvo (SPN) vydalo v piatich vydaniach. V roku 2004 v SPN vyšlo dielo „Názvoslovie organických zlúčenín pre stredné školy“, ktoré napísal so spoluautormi I. Hnátom a M. Putalom.

Nadobudnuté skúsenosti a výsledky z tejto oblasti sa odrazili aj v jeho členstve a v aktívnej činnosti v Komisii pre nomenklatúru organickej chémie, ktorá pôsobí pri Medzinárodnej únii pre čistú a aplikovanú chémiu (IUPAC). V nej pôsobil za celú bývalú Československú republiku v rokoch 1985–1989, ako prvý člen a reprezentant zo Slovenska.

V ostatnom čase sa v spoluautorstve s prof. F. Devinským, DrSc., podieľal na dvoch vydaniach príručky „Názvoslovie organických zlúčenín“ (Bratislava, UK), ktoré vyšli v rokoch 1997 a 2000.

Jeho poslednou odbornou aktivitou bola príručka Heger J., Kolář J., Špringer V. Názvy liečiv a liekov a ich informačný potenciál (Martin: Osveta 2005), v ktorej autori stručnou formou popísali výskum a vývoj liečiv a liekov, názvoslovie organických liečiv, a názvy liečiv a liekov podľa systematiky ATC.

Okrem toho prispel aj k vzniku a náplni Malej encyklopédie chémie (1980) a Slovenského biochemického názvoslovia (1984). Analýza tejto oblasti jeho prác ukazuje, že bol autorom alebo spoluautorom 5 vysokoškolských učebníc vydaných v domácich vydavateľstvách, 3 učebníc pre základné a stredné školy a 9 titulov skrípt.

Vo vedecko-výskumnej práci sa spočiatku venoval štúdiu prípravy a vlastností cyklických derivátov alfa, alfa-hydroxymetylcyklopentanónu a analogických derivátov cyklohexanónu a derivátov di-p-bifenylénbutadiénu. Neskôršie značnú pozornosť venoval príprave alfa a beta-nenasýtených ketónov odvodených od acetylpyridínov, u ktorých popísal ich bakteristatické a adrenokortikoidné účinky. Veľmi známymi sa stal jeho práce o štruktúre pyrazolínov, ktoré vznikli adíciou diazometánu na azachalkóny. Následne túto oblasť rozšíril o syntézu heterocyklických analógov 1,3,5-trifenyln-2-pyrazolínov, ktoré boli inhibítory hormónov nadobličiek. Oblasť azachalkónov rozšíril aj na sféru 2,5-diazachalkónov a derivátov 1,5-difenyln-3-pyrazinyl-2-pyrazolínov, ktoré boli antimikrobiálne účinné. U niektorých týchto syntetizovaných derivátov so svojimi spolupracovníkmi popísal experimentálnymi a kvantovo chemickými metódami parametre ich UV, C-13 NMR spektier potrebných k štúdiu ich konformácii a molekulových orbitalov. Z týchto tém bol autorom alebo spoluautorom 4 vedeckých prác publikovaných v zahraničných karentovaných časopisoch, 10 prác v domácich karentovaných časopisoch, 3 prác v zahraničných nekarentovaných časopisoch, 11 prác v domácich nekarentovaných časopisoch, 4 vyriešených vedecko-výskumných úloh a 3 patentov.

Záslužnú prácu vykonal aj na poli populárno-vedeckej činnosti. Bol dôverným znalec alchymie, diela Paracel-

susa, teórie a praxe získavania spagyriík, homeopatie a daň poznania splatil aj histórii chemických prvkov.

Doc. Heger bol aj úspešným prodekanom FaF UK, prvýkrát pre oblasť výchovno-vzdelávacej činnosti a druhýkrát pre vedecko-výskumnú činnosť. Dlhú dobu bok zástupcom vedúceho katedry, predseda Telovýchovnej jednoty Slávia farmaceut, úspešný a iniciatívny richtár a neskoršie Čestný richtár obce oravcov žijúcich v Bratislave.

Celý život vyznával a riadil sa konštatovaním a krédom Pharmacia medicinae soror non ancilla (Farmácia je sestrou medicíny, nie otrokyňou), ktoré si osvojil ešte ako praktikant v dolnokubínskej lekárni v roku 1944.

Za svoju všestrannú prácu a výsledky bol ocenený Striebornou medailou UK, striebornou medailou Galena FaF UK, Zlatou medailou FaF UK, bolo u udelené Čestné členstvo Slovenskej farmaceutickej spoločnosti, stal sa nositeľom Weberovej cena SFS, bolo mu udelené Čestné uznanie Farmaceutickej fakulty Štátnej univerzity v Gente, Belgicko a za podiel na výchove študentov NDR mu bola udelená Strieborná Hufelandova medaila. Bol nositeľom Ceny Ministra školstva SR za stredoškolskú učebnicu ako najkrajšiu knihu Slovenska.

Doc. DrPh. PhMr. Jozef Heger zomrel 30. októbra 2012 v Bratislave.

Vážení kolegovia, dovoľte mi, aby som sa pánovi doc. Jozefovi Hegerovi úprimne poďakoval za jeho celoživotnú výchovno-vzdelávaciú, vedecko-výskumnú a i organizátorskú prácu, ktorú vykonal v prospech farmácie.

Češť jeho skvelej pamiatke.

J. Čižmárik